

Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck

Gäller alla skolformer i Kristinehamns kommun

2021-08-23

(Bakgrund, syfte och begreppsförklaringar ska finnas i den kommunövergripande handlingsplanen.)

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning måste genomföras dagligen, året runt. Det kan dock finnas anledning för skolpersonal att vara särskilt uppmärksam på elever som visar oro eller nedstämdhet inför eller efter ett lov, eller som saknas när skolan startar igen efter ett lov. Det kan handla om elever som förs utomlands för att giftas bort, för att könsstympas eller av andra skäl som är kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolverkets stödmaterial beskriver skolans ansvar och hur skolan kan arbeta för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Följande beskrivs som betydelsefulla delar av det arbetet:

1. Att nå alla elever genom utbildningen
2. Att nå alla föräldrar
3. Att upptäcka utsatthet hos elever
4. Att agera vid misstanke eller kännedom

Handlingsplanen för skolorna i Kristinehamns kommun tar sin utgångspunkt i dessa olika delar, vilket beskrivs nedan.

1. Att nå alla elever genom utbildningen

Arbetet med att nå alla elever innebär ett arbete på de tre nivåerna främjande, förebyggande och åtgärdande. I de främjande delarna ingår det arbete i skolan som handlar om demokratifrågor, jämställdhet, mänskliga rättigheter, allas lika värde osv. Att undervisa kring dessa delar är ett sätt att motverka brott i hederns namn.

Alla flickor och pojkar ska ges konkret information om rätten att bestämma över sina liv samt om samhällets stöd i olika former. Information ska ges om var det går att söka hjälp både inom och utanför skolans arena, t.ex. myndigheter, frivilligorganisationer samt chattar för barn och ungdomar.

Genom ämnesövergripande sex- och samlevnadsundervisningen får alla elever möjlighet att diskutera sexualitet, relationer och jämställdhet i flera ämnen och på detta sätt finns det många tillfällen att beröra den hedersrelaterade problematiken. I denna undervisning får dessutom alla elever kunskap om sexuell och reproduktiv hälsa samt individens rätt till sin sexualitet och val av partner oavsett sexuell läggning.

Hälsosamtalen med skolsköterska ska särskilt beakta hedersproblematiken.

Ett exempel på det förebyggande arbetet rör varje skolas arbete med planen mot kränkande behandling. I arbetet med planen deltar elever för att synliggöra vad som behöver genomföras på skolan utifrån allas rätt till en trygg miljö fri från våld, hot och trakasserier. Här ska alltså aktiva åtgärder mot diskriminering beskrivas. På detta sätt synliggörs också alla barns rätt i fler sammanhang än i just skolmiljön.

Det förebyggande arbetet med hedersproblematik sker också genom fortbildning till personal. Fortbildningen syftar till att öka personalens kompetens för att förstå, upptäcka och agera vid misstanke om hedersproblematik.

2. Att nå alla föräldrar

Vid föräldramöten och utvecklingssamtal redogörs för skolans uppdrag och utbildningens värdegrund så som jämlikhet och barnkonventionen. Information om deltagande i undervisningen, skolplikt och rätt till utbildning samt regelverket kring frånvaro och ledigheter.

Tematiserade föräldramöten syftar också till att dela den värdegrund som råder samt att utbilda kring barns rättigheter. Elevers rätt att själva bestämma över sina liv bör särskilt beaktas.

3. Att upptäcka utsatthet hos elever

Vid ansökningar om ledighet för elever som ska resa utomlands bör ansvarig skolledare beakta barn och ungas eventuella oro. Det händer att elever blir bortgifta eller förlovade mot sin vilja och även att de lämnas kvar i föräldrarnas hemland. Giftermål före 18 årsdagen är inte tillåtet enligt äktenskapsbalken och att tvinga någon till äktenskap är ett brott. Även elever över 18 år kan behöva stöd och hjälp om hen pressas att ingå äktenskap mot sin vilja. I vissa fall är skolpersonalen de enda personer utanför hens familj och släkt, som känner till att risk för tvångs gifte föreligger. Risk för könsstympning ska också beaktas vid ansökan om ledighet. Det förekommer också att pojkar sänds till föräldrarnas eller släktens ursprungsland för att uppfostras då de genom till exempel kriminella handlingar dragit skam över familjen. Om ungdomen redan befinner sig i utlandet är svenska myndigheters handlingsutrymme starkt begränsat.

Signaler om hedersrelaterat våld och förtryck

Uppmärksamma barn och ungas situation och handlingsutrymme:

FLICKA

- Får hon delta i all undervisning, inklusive idrott och sex och samlevnad?
- Får hon vara med på skolresor och lägerskolor?
- Hur ser hennes studiemotivation och koncentration ut över tid?
- Är hon utsatt för någon form av bevakning, till exempel från en bror eller annan släkting på skolan?
- Finns det ett krav på att hon ska ta ett stort ansvar för hemarbete och småsyskon?
- Begränsas hon i sitt privatliv (kontroll av mobiltelefon, dagbok, kläder, väskor o.s.v.)?
- Måste hon ljuga för familjen om pojkvän/flickvän, eller om sin sexuella läggning eller könsidentitet?
- Måste hon ljuga för familjen om vilka hon umgås med, fritidsvanor och dylikt?
- Verkar hon oförklarligt rädd för något/någon?
- Är hon tidvis (oförklarligt) ledsen, orolig eller uppgiven?
- Uppvisar hon psykosomatiska symptom (till exempel huvudvärk eller

magont)?

- Har hon sömnsvårigheter?
- Uppvisar hon fysiska symptom som kan tyda på att hon är könsstympad, såsom magont, annan värk eller att det tar lång tid att kissa.
- Har hon synliga skador?
- Talar hon om problem hemma eller sin ofrihet i termer av ”vår kultur/religion/tradition kräver”?
- Talar hon om att förlova sig eller gifta sig trots att hon är ung och inte är klar med skolan? Är partnern någon som hon rimligen inte kan känna särskilt väl?
- Är hon orolig inför en förestående utlandsresa?

POJKE

- Tvingas han bevaka en syster eller annan kvinnlig släkting på skolan?
  - Måste han ljuga för familjen om pojkvän/flickvän, eller om sin sexuella läggning eller könsidentitet?
  - Hur ser hans studiemotivation och koncentration ut över tid?
  - Rör han sig i destruktiva sammanhang eller umgås med personer som verkar ha en negativ inverkan på honom?
  - Är han tidvis (oförklarligt) ledsen, orolig eller uppgiven?
  - Uppvisar han psykosomatiska symptom (till exempel huvudvärk eller magont)?
  - Har han sömnsvårigheter?
  - Har han synliga skador?
  - Verkar han oförklarligt rädd för något/någon?
  - Talar han i termer av ”vår kultur/religion/tradition kräver”?
  - Talar han om att förlova sig eller gifta sig trots att han är ung och inte är klar med skolan? Är partnern någon som han rimligen inte kan känna särskilt väl?
  - Är han orolig inför en förestående utlandsresa?”
- (Hedersrelaterat våld och förtryck, Länsstyrelsen Östergötland, 2020)

Vid misstanke om att ett barn eller en elev lever i hedersrelaterat våld och förtryck

Akuta situationer:

Om ett barn eller elev misstänks vara utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck måste skolan reagera.

1. Omyndig flicka eller pojke, som misstänks vara utsatt för brott

Finns det en oro för att den omyndiga eleven är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck måste en anmälan till socialtjänst och eventuellt polis göras. Berätta för eleven att hjälp finns och se till att elevhälsan, första linjen eller barnpsykiatrien erbjuder stöd. Om skolan får kännedom om fler omständigheter efter att anmälan har gjorts måste skolan lämna in dessa kompletterande uppgifter till socialtjänst och polis.

- Träffa eleven ensam och lyssna på hans berättelse.
- Ta elevens information på stort allvar och ge känslomässigt stöd.
- Kontakta **inte** föräldrar. Låt socialtjänsten avgöra om det ska göras.
- Kontakta rektor och elevhälsa och berätta vad som framkommit.
- Rektor ansvarar för att socialtjänst och/eller polis kontaktas omgående och att en skriftlig anmälan görs alternativt kompletteras med. Skolan kan även kontakta den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma om det finns osäkerhet på hur man ska uppfatta elevens berättelse.

2. Myndig ung kvinna/man utsatt för brott

- Träffa eleven ensam och lyssna på hens berättelse.
- Ta hens information på stort allvar och ge känslomässigt stöd.
- Informera hen om vilket stöd och skydd hen kan få från till exempel socialtjänst, polis och ideella organisationer.
- Om den unga kvinnan eller mannen känner osäkerhet är det bra om någon från skolan kan följa med som stöd vid myndighetskontakt. Av säkerhetsskäl och för att den utsatta ska känna sig trygg kan det vara att föredra att socialtjänst eller polis kommer till skolan. Dock är det då viktigt att försäkra sig om att eleven inte är bevakad i skolan av t.ex. en släkting som studerar eller arbetar på samma skola.
- Följ upp att den unga kvinnan/mannen får det skydd och stöd hen har rätt till.

Mindre akuta situationer:

1. Omyndig flicka/pojke

- ingen misstanke om brottsutsatthet

När brott inte har begåtts kan det finnas tid för en förbättring av barnets situation i familjen. Du kan få en tydligare bild över flickans respektive pojkens situation genom att ställa följande frågor:

FLICKA

- Hur begränsas hennes livsutrymme?
- Vilka regler och krav gäller för henne?
- Vad händer om hon inte följer reglerna?
- Är hon utsatt för bevakning?
- Kommer hon att få bestämma över sin egen framtid, t.ex. när det gäller utbildning, boende och ett eventuellt äktenskap?

POJKE

- Hur begränsas hans livsutrymme?
- Vilka regler och krav gäller för honom?
- Vad händer om han inte följer reglerna? Upplever han påtryckningar att själv kontrollera att exempelvis en syster eller kusin följer reglerna?
- Tvingas han bevaka till exempel en syster eller släkting?
- Kommer han att få bestämma över sin egen framtid, t.ex. när det gäller utbildning, boende och ett eventuellt äktenskap?

Viktigt att tänka på!

Lyssna på flickans eller pojkens krav och syn på sina egna och sina syskons rättigheter.

Hur överensstämmer dessa med svensk lagstiftning kring t.ex. barns rättigheter? Hur ser flickans eller pojkens situation i familjen ut, i förhållande till dessa rättigheter? Det är viktigt att skolan tar ställning för och värnar flickans eller pojkens rättigheter.

Vid minsta misstanke om att eleven kan vara utsatt för förtryck, hot eller våld – kontakta rektor och elevhälsa och socialtjänsten för att göra anmälan.

2. Myndig ung kvinna/man inte utsatt för brott

- Lyssna på den unga kvinnans eller mannens krav och syn på sina rättigheter. Medvetandegör hen om vilka rättigheter en myndig person har enligt svensk lagstiftning. Vilka alternativ ser hen i sin framtid? Ge den unga kvinnan eller mannen stöd i att reflektera kring sin situation och sina möjligheter. Den unga kan själv i olika grad ha integrerat familjens normer och värderingar och kan vara hjälpt av att bli påmind om sina rättigheter och valmöjligheter.

Observera att även vid mindre akuta situationer kan man alltid behöva göra en bedömning av om det finns oro kring barnet eller eleven. Finns det en oro så ska en anmälan göras till socialtjänsten även om det inte finns misstanke om brott.

Anmälan till socialtjänsten

Anmälan till socialtjänsten görs via hemsida och ”Självservice”.

Samverkan med andra aktörer

Samverkan kan ske både i det förebyggande arbetet och i akuta ärenden. Olika frivilligorganisationer är också möjliga samverkansparter i det förebyggande arbetet.

- Nationellt kompetensteamets stödtelefon: 010-223 57 60
- Länsstyrelsen i Östergötland: "hedersförtryck.se"
- Rädda Barnen och Länsstyrelsen Östergötland / Stödchatt för barn och unga: "Dina rättigheter"
- "Resursteam Heder / Värmland" (här finns repr från både BUF och GVF)
- Rädda Barnen / Stödchatt om hedersrelaterat våld och förtryck: "Kärleken är fri"
- Kvinno- och tjejjourer: "kvinnojouren.se", "Riksorganisationen för kvinnojouren och tjejjourer i Sverige/ROKS", "tjejjouren.se"
- "UMO/Ungdomsmottagning på nätet"
- Öppen mottagning för ungdomar, 13-25 år, som är utsatta för hedersrelaterat våld, hot, förtryck: "LINNA-mottagningen", jourtelefon: 020-407040
- "Elektra"
- "RFSL"
- "1000 möjligheter", "Jag vill veta"
- "ORIGO - resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck"
- "Röda Korsets ungdomsförbund"
- "Somaya kvinno- och tjejjour"
- "Nationella kvinnofridslinjen"
- "Riksorganisationen GAPF - Glöm Aldrig Pela och Fadime"
- "TRIS - Tjejers rätt i samhället" – med särskild kompetens i att möta ungdomar med en intellektuell funktionsnedsättning
- "Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor", "Gift mot sin vilja"
- "CVE - Center mot våldsbejakande extremism": Orotelefon: 08-52744290

Exempel på stöd- fördjupnings- och kompetensutvecklingsmaterial:

- Skolverket: "Hedersrelaterat våld och förtryck"
- Socialstyrelsen / utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck: "Vänd dem inte ryggen"
- Länsstyrelsens Handbok: "Kvinnlig könsstämpling"
- Socialstyrelsen, web-utbildning: "Könsstämpling av flickor och kvinnor"
- Skolverket: "Våldsbejakande extremism"
- Rädda Barnen utbildningsmaterial att använda med elever i undervisningen: "Det handlar om kärlek"